

АДМІНІСТРАТИВНЕ ТА ІНФОРМАЦІЙНЕ ПРАВО

УДК 342.347.78

В. Л. Ортинський

директор Навчально-наукового інституту права та психології
Національного університету “Львівська політехніка”,
д-р юрид. наук, проф.

ПРАВО ІНТЕГРАЦІЇ – ПЕРСПЕКТИВНИЙ НАПРЯМ РОЗВИТКУ ЮРИДИЧНОЇ НАУКИ

© Ортинський В. Л., 2016

Проаналізовано процес становлення та розвитку права інтеграції як науки, навчальної дисципліни та комплексної сфери знань, його основні риси і характеристики, досліджено значення права Європейського Союзу, як складової права інтеграції, для асоціації України з Європейським Союзом. Висвітлено значення та перспективи розвитку науки права інтеграції та її зв'язок з удосконаленням освітнього процесу та підвищенням кваліфікації юристів.

Ключові слова: глобалізація, інтеграція, Європейський Союз, правова наука, практика, теорія, юридична освіта.

В. Л. Ортинський

ПРАВО ІНТЕГРАЦІЇ – ПЕРСПЕКТИВНОЕ НАПРАВЛЕНИЕ РАЗВИТИЯ ЮРИДИЧЕСКОЙ НАУКИ

Стаття посвящена аналізу процесу становлення і розвитку права інтеграції як науки, учебної дисципліни і комплексної сфери знань, його основних черт і характеристик, дослідженню значення права Європейського Союзу, як складової права інтеграції, для асоціації України з Європейським Союзом. Проаналізовано значення і перспективи розвитку науки права інтеграції і зв'язок з удосконаленням освітнього процесу і підвищенням кваліфікації юристів.

Ключевые слова: глобализация, интеграция, Европейский Союз, правовая наука, практика, теория, юридическое образование.

V. L. Ortynskyi

THE RIGHT INTEGRATION IS A PROMISING DIRECTION OF DEVELOPMENT OF LEGAL SCIENCE

This article analyzes the formation and development of law as the integration of science, discipline and integrated knowledge areas, its main features and characteristics, the study of the right of the European Union, as part of the integration of the right to association of Ukraine with the EU. We analyze the value and prospects of development of the science of law integration and communication with the improvement of the educational process and professional development of lawyers.

Key words: globalization, integration, European Union, legal science, practice, theory, legal education.

Постановка проблеми. Характерною особливістю сучасного соціально-економічного розвитку є динаміка інтеграційних процесів у світі загалом і в Європі зокрема. Адже навіть ті країни, які не входять до складу інтеграційних об'єднань, так чи інакше відчують на собі їхній

вплив. На євразійському континенті таким інтеграційним утворенням є Європейський Союз. Україна вибрала європейський вектор невипадково, країна розглядає процес інтеграції в межах ЄС як позитивний, оскільки саме він у підсумку означає розширення зони стабільності, безпеки, економічного процвітання. Водночас Україна як повноправний член світового співтовариства, зробивши де-юре вибір на користь європейської інтеграції, де-факто продовжує стояти перед складною дилемою пошуку юридичних інструментів для реалізації Угоди про асоціацію. Процес досягнення інтеграційної мети України ускладнюється тим, що європейські об'єднання також зазнають значних трансформаційних перетворень. У такій ситуації особливо актуальною стає проблема юридичного забезпечення європейської інтеграції України у контексті подій ХХ ст. – науково-технічної та інформаційної революцій, глобалізації, які істотно змінили умови та парадигму розвитку багатьох галузей права, вводячи в них нові методи та завдання, а крах Радянського Союзу привів до перегляду змісту міжнародних відносин, що зумовило виникнення права інтеграції – перспективного напрямку розвитку юридичної науки.

Ступінь розробленості теми. Вагомий внесок у дослідження проблем інтеграції України з ЄС та іншими інтеграційними об'єднаннями зробили вчені: І. В. Бережнюк, С. А. Боротничек, А. С. Гальчинський, О. А. Корнієвський, В. Ф. Опришко, Н. А. Пирець, П. В. Пашко, В. В. Посельський, М. І. Тонєв, Є. Д. Холстиніна, О. В. Дугіна, З. Бжезинський, О. А. Ледяєва, С. Хантінгтон. Дослідження інтеграційних процесів знайшли відображення у працях вчених: у галузі міжнародних економічних відносин – В. Л. Андрушенка, В. А. Дадалка, М. М. Демчука, А. І. Погорлецького, К. Є. Румянцевой, В. М. Суторміної, С. Ф. Сутиріна, В. М. Федорова; у галузі міжнародного права – П. М. Бірюкова, В. А. Кашина, Л. В. Полежарової, І. Ю. Петраша; в галузі європейського права – Л. М. Ентіна, Г. П. Толстопятенка, І. Р. Селігмана, П. Бейкера, Р. Л. Дєрнберга, Дж. Пеппера, Ж. Тускоза, Х. Люкоти, К. Джанні, А. Філіпа, К. Сікера, В. Гаснера, К. Вогеля та ін. В умовах глобалізації сучасний процес інтеграції ґрунтується на суверенітеті держав з тією особливістю, що взаємодія потребує визначення в цих умовах специфіки інтеграційного процесу та його узагальнення з позиції юридичної науки.

Метою статті є дослідження нормативно-правового регулювання інтеграції як перспективного напрямку розвитку юридичної науки.

Виклад основного матеріалу. Угода про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії та їхніми державами-членами, з іншої сторони, поставили перед науковцями різних галузей знань багато проблем [1]. Дослідження проблем інтеграції передбачено Основними науковими напрямами та найважливішими проблемами фундаментальних досліджень у галузі природничих, технічних і гуманітарних наук Національної академії наук України на 2014–2018 роки (пункти 3.4.2.20 «Україна в системі сучасного міжнародного правопорядку» та 3.4.2.21 «Гармонізація законодавства України з європейським та міжнародним правом»). Основні наукові напрями передбачають необхідність міждисциплінарних наукових досліджень у сфері інтеграції України [2]. Поряд з дослідженнями у галузі політології, економіки, інших наук, юридичні аспекти проблеми інтеграції займають вагоме місце.

Основні юридичні аспекти інтеграції держави розглядаються у праві інтеграції. Однозначної відповіді на питання, до якої категорії належить право інтеграції – галузі права, окремих інститутів права або автономної правової системи, юридична наука та практика поки ще не дали. Компоненти, з яких складається сучасне право інтеграції, доволі неоднорідні. Так, за ступенем інтегрованості та рівнем «наднаціональності» право інтеграції охоплює все ширші сфери правового регулювання суспільного життя, натомість окремі його елементи набувають більшої своєрідності та автономії з урахуванням специфіки держав і особливостей різних інтеграційних міжнародних організацій. Елементи права інтеграції поступово починають застосовуватися у прогнозуванні та практиці реалізації в конкретних інтеграційних утвореннях. Особливістю права інтеграції є те, що воно

відсутнє як єдина для всього світу сукупність обов'язкових правових норм, які безпосередньо регулюють певну сферу чи достатньо широкі галузі суспільних відносин. Проте у межах права інтеграції спостерігається цілком певна однотипність набору суб'єктів, об'єктів, цілей, принципів, норм, методів, алгоритмів і механізмів правового регулювання, що дає змогу виділити його специфіку для цілей спеціалізованого комплексного правового дослідження.

Право інтеграції – це нова узагальнена модель правового регулювання міждержавних і внутрішньодержавних відносин, що виникають в процесі інтеграції та глобалізації. Ця модель набуває реальної форми та змісту, на практиці регулює широке коло суспільних відносин через правові норми конкретних інтеграційних організацій.

Найрозвиненіша інтеграційна організація – Європейський Союз перетворилася на загальновизнану самостійну правову систему, в межах якої діє принцип верховенства та прямої дії права. Існує велике первинне, вторинне та прецедентне право, якому безпосередньо підпорядковуються суб'єкти права. До них належать держави-члени, інститути й органи ЄС, юридичні та фізичні особи, для яких це право є обов'язковим. Існують своєрідні правові інструменти, що забезпечують реалізацію права ЄС.

Аналогічний підхід стосується й інших інтеграційних організацій, хоча право інтеграції, що реалізовується в кожній з них, має свої специфічні особливості, які потребують адекватного врахування.

Фактично не існує загального для всіх права інтеграції як галузі права або окремої правової системи, але реально існує наука права інтеграції. Вона дає змогу створювати та вдосконалювати інтеграційні правові системи, форми, інструменти та методи, які цілеспрямовано використовуються в процесі інтеграції нових масштабних суспільних відносин, що кардинально впливають на процеси в економічній, політичній та інших сферах.

У вітчизняній правовій доктрині галузі права, як правило, відповідає правова наука, яка її вивчає. Такий підхід абсолютно справедливий, коли йдеться про внутрішньодержавні відносини. Однак, з низки причин, застосувати його до права інтеграції не видається можливим. Так, П. М. Рабінович, Ю. С. Шемшученко у Юридичній енциклопедії галузь права визначають як порівняно автономну в системі права сукупність правових норм та інститутів, якими регулюються однорідні суспільні відносини. Поділ права на галузі впливає зі специфіки цих відносин та об'єктивної необхідності встановлення для них особливого правового режиму. Важливою ознакою виділення галузі права є наявність у неї специфічного методу правового регулювання [3].

Право Європейського Союзу, яке розглядається як загальновизнана модель права інтеграції, – не галузь права, а самостійна правова система зі специфічними суб'єктами та самостійною сферою регульованих суспільних відносин. Стосовно правових норм найрозвиненіших інтеграційних організацій (наприклад, ЄС) простежується тенденція до утворення реальних самостійних правових систем, а принципи побудови таких систем, як і самі системи окремо і в сукупності, потребують комплексного предметного вивчення. Це уможлиблюється тільки у межах принципово нової юридичної науки, яка має певну специфіку. Для цього інтеграційно-правову теорію необхідно розвивати, впроваджувати в сучасну юридичну освіту та ефективно застосовувати на практиці.

Наука права інтеграції – це сфера людської діяльності, спрямована на розроблення, аналіз і теоретичну систематизацію об'єктивних даних про закономірності розвитку та правове регулювання процесів інтеграції.

Методи права інтеграції – це методи правового регулювання суспільних відносин правом інтеграційних організацій, методи пізнання та вивчення чинного права таких організацій, регульованих ними сфер суспільного життя. У межах права інтеграції відбувається формування власного методу правового регулювання суспільних відносин.

Право інтеграції має риси, найподібніші до міжнародного та конституційного права. Відповідно, метод повинен містити базові компоненти цих двох основних його елементів. Для міжнародного права характерний метод координації інтересів рівноправних і суверенних партнерів, якими, насамперед, є держави.

Для конституційного права базовим є метод субординації, який передбачає чітко закріплену ієрархію конституційних та інших норм законодавства країни, що забезпечує її ефективну керованість.

У праві інтеграційних організацій, використовуючи міжнародно-правові механізми, досягається координація, узгодженість позицій учасників, а потім – з використанням інших механізмів здійснюється підпорядкування та реалізація узгоджених домовленостей. Як показують наукові дослідження П. М. Рабіновича, Ю. С. Шемшученка, М. С. Кельмана, такий метод забезпечує скоординовану субординацію [1; 4]. Цей метод є комплексним, компромісним, адекватно відображає саму природу інтеграції.

Право ЄС як інтеграційної організації формувалося на підґрунті сформованих правових систем національних держав з метою створення єдиного правового простору завдяки методам і механізмам забезпечення правової однорідності. Сутність права інтеграції полягає в правовій інтеграції, яка здійснюється між державами-членами за допомогою застосування двох основних специфічних методів: методу гармонізації та методу уніфікації національних правових норм і систем у межах єдиної інтеграційної організації. Ці два базових методи відображають суть методу скоординованої субординації. Спочатку на основі демократичних процедур, що враховують позиції держав-членів, приймаються законодавчі акти інтеграційної організації в формі директив, що приводять до гармонізації (поступового зближення з урахуванням специфіки держав), або регламентів, які забезпечують повну уніфікацію правових норм. Регламент забезпечується негайним виконанням прийнятого законодавства. Директива – після набрання чинності, тобто після закінчення процесу трансформації положень директиви у внутрішнє законодавство держав-членів. До вказаних методів можна зарахувати близькі за правовими наслідками методи рецепції, трансформації та стандартизації, які доволі широко застосовують у праві ЄС.

Держави-учасники в процесі інтеграції створюють нові суспільні відносини на підставі визначеної стратегічної мети, зафіксованої в установчому договорі. Це зумовлює появу специфічного методу визначення мети у процесі інтеграційних заходів, що передбачає зв'язання її із загальними інтеграційними завданнями та метою.

З огляду на важливість стратегічного планування, у праві ЄС зафіксована мета розглядається як юридично важливіша, ніж окремі законоположення конкретних директив, якщо вони не відповідають проголошеній меті. У праві інтеграції використовуються також методи регулювання суспільних відносин, які характерні для галузевого права: імперативний, диспозитивний, колізійний та інші. З розвитком права ЄС методи внутрішнього права держав набувають більшої популярності, аніж методи міжнародного права.

Доцільно виокремити функції права інтеграції. Серед них необхідно виділити гносеологічну, евристичну та прогностичну функції, оскільки право інтеграції спрямоване на створення теоретичної бази інтеграції, для подальшого застосування на практиці. У систему функцій органічно вбудований механізм самовдосконалення та саморозвитку, без якого право не може своєчасно адаптуватися до мінливої реальності.

Для будь-якого права концептуальною основою є його джерела. У праві інтеграції до них належить сукупність установчих документів інтеграційних об'єднань, документи, які підтверджують структуру та компетенцію чинних у наднаціональних інститутах і органах, вторинного та прецедентного права ЄС, з огляду на той факт, що правові рішення, прийняті на наднаціональному рівні, як правило, знаходять відображення в національному законодавстві держав, яке змушене підлаштовуватися під наднаціональне правове регулювання. До джерел права інтеграції доцільно зарахувати доктрини та судову практику реалізації інтеграційних відносин.

Право інтеграції, як і міжнародне, діє за межами національної правової системи держав інакше, ніж національне право, водночас воно інтегровано у внутрішнє право держав-членів. Відповідно наука права інтеграції повинна займати особливе місце, будучи новим самостійним компонентом системи правових наук. Ця наука відображає якісно нові суспільні відносини, що виникли у 90-ті роки ХХ ст. та формує для їх регулювання нові правові засади, прийоми, методи та інструменти.

Отже, істотно змінилися параметри обох компонентів права інтеграції – внутрішньо-державного та міжнародного. В умовах розвитку глобалізації у держави виникли глобальні зобов'язання, а класичне розуміння суверенітету почало переосмислюватися з урахуванням нових геополітичних реалій. Все це впливає на становлення та розвиток права інтеграції.

Право інтеграції історично запозичило риси міжнародного та конституційного права різних країн, які активно об'єднувалися за допомогою інструментарію теорії держави та права із застосуванням методу порівняльного правознавства. Право інтеграції, тією чи іншою мірою, змогло увібрати в себе практично всі відомі галузі внутрішнього права держав. Цей процес галузевого розширення сфери дії права інтеграції, особливо в ЄС, постійно прискорюється. Право інтеграції вивчає міжнародні та інтеграційні утворення, які подібні на держави, хоч схожі з класичними правовими системами (національним і міжнародним правом), але не зводиться повністю до них, набуваючи суттєвих, якісно відмінних від національного та міжнародного права специфічних характеристик.

Право інтеграції має комплексний об'єкт вивчення та правового регулювання, є синтетичним за природою, охоплюючи водночас реальну сукупність правових інтеграційних утворень. Будучи розділеним на конкретні інтеграційні правопорядки, через їх правове регулювання, це право забезпечує регламентацію різноманітних суспільних відносин у правових системах (інтеграційних організацій), системах внутрішнього права (конкретних держав, що входять в ці організації) і може надалі поширювати свою дію на різні галузі та приватно-правові й публічно-правові інститути, на широке коло юридичних і фізичних осіб не тільки держав-членів, але й третіх держав.

Надзвичайно цінним є те, що в інтеграційні процеси залучені десятки держав різних континентів, країн, що належать до різних правових сімей, правових культур. Тому в праві інтеграції відбувається переплетення, синтез і взаємодія різних правових традицій та інструментів, що характерно для комплексної міжгалузевої юридичної науки.

Предметом науки про правове регулювання процесів інтеграції є узагальнення, аналіз і зіставлення правового регулювання суспільних відносин, що становить сукупний інтеграційний досвід у всіх його формах і проявах, розкриваючи правові механізми, прийоми та методи, що застосовуються для регулювання суспільних відносин, залучених в інтеграційні процеси, наднаціональні механізми, які забезпечують життєдіяльність інтеграційних об'єднань, їх взаємодію з державами, міжнародними організаціями та іншими суб'єктами міжнародного права.

Право інтеграції в демократичній, полікультурній, вільній Європі, враховуючи національні, культурні, мовні, духовні та інші особливості людей, народів і держав, стає правовим інструментом, який прискорює процеси глобалізації, спрямовані на досягнення загальнолюдських цінностей і цілей, що об'єктивно існують. Водночас, наука права інтеграції – це узагальнене знання про суспільні відносини, пов'язані з формуванням, розвитком, принципами, правовими інструментами та закономірностями розвитку різних інтеграційних правових систем (організацій) щодо загального та особливого в правовому регулюванні.

Розвиток права інтеграції полягає в одночасному процесі вільної та природної гармонізації, часткової уніфікації правового регулювання інтеграційних процесів, пов'язаних з однорідними суспільними відносинами, з одночасним пошуком оптимального рівня, меж і динаміки кожним конкретним інтеграційним правопорядком. При цьому необхідно враховувати інтереси інших учасників інтеграційного процесу.

Наука права інтеграції – це максимально широка та комплексна галузь правових знань, що забезпечує вивчення, аналіз і застосування на практиці інтеграційних інструментів, які є одночасно концентрованим і конструктивним вираженням порівняльного права в контексті глобалізації.

Формування європейського права відбувалося та відбувається завдяки належному науково обґрунтованому правовому прогнозуванню або інтеграційному конструюванню (наприклад, комунітарний метод Ж. Монне та Р. Шумана). Як зазначають С. В. Віднянський, А. Ю. Мартинов, установчі договори співтовариств і ЄС, основані на науковому знанні прецедентних рішень Суду Європейських співтовариств, сформулювали чільні принципи, які вказали шлях і засоби до реалізації європейської інтеграційної ідеї [5, с. 54–56]. Тому наука покликана ефективно прогнозувати шляхи та напрями розвитку інтеграції. Наука інтеграції спирається на розроблений комплекс основоположних принципів, ідей, доктрин, можливостей, на підставі аналізу та синтезу з використанням перевірених на практиці своєрідних характерних прийомів і методів, дає змогу створювати моделі правового регулювання та застосовувати їх для формування відповідних суспільних відносин у реальному житті.

Право інтеграції – це складна сукупність правової теорії і практики, що ставить перед собою завдання спрямувати на благо людини можливості поєднання зусиль людей і держав, громадських організацій з тим, щоб взяти під контроль майбутнє. Наука права інтеграції покликана визначати динаміку та напрями розвитку інтеграційних процесів, виробляти правові механізми та принципи поєднання інтересів народів і держав, інтеграційних інститутів і органів з інтересами населення. В ідеалі її завдання полягає в оцінюванні та вдосконаленні ефективності правових прийомів і методів для контролю невідворотного процесу глобалізації в інтересах людини.

Єдність і різноманіття права інтеграції поєднуються логікою прагнення до забезпечення ефективного здійснення інтеграційними інструментами регулювання відповідних суспільних відносин, які раніше відігравали лише допоміжну роль. Сьогодні інтеграційні інструменти впливають на різні аспекти еволюції права, а адекватне уявлення про них неможливе поза порівняльно-правовим контекстом. Інтеграційні інструменти тісно пов'язані із загальною еволюцією міжнародного та внутрішнього права, справляють на його розвиток дедалі сильніший вплив, приводячи до якісних змін значення, які необхідно досліджувати та враховувати на практиці.

Велике значення для уніфікації економічних, політичних, культурних і інших чинників, під впливом яких функціонує право, мають процеси інтеграції та глобалізації. Вони впливають на міжнародне, конституційне право, на будь-яку галузь законодавства, створюючи базу загальних тенденцій розвитку сучасного права. В умовах глобалізації, за допомогою використання інструментарію порівняльного правознавства, еволюція права відбувається прискореними темпами, що проявляється у взаємодії права Європейського Союзу, права різних країн, міжнародного права. Заміна стихійного розвитку свідомим і цілеспрямованим правовим регулюванням за допомогою творчого використання інструментарію права інтеграції перетворюється на один з найважливіших способів забезпечення стабільності держави, адаптації до умов, що змінюються.

Ратифікувавши Угоду про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони, Україна отримала інструмент та дороговказ для своїх перетворень. Це забезпечить сталий розвиток держави, проведення структурних реформ та, як наслідок, підвищення стандартів життя. Україна має стати державою із сильною економікою та з передовими інноваціями. Для цього, передусім, необхідно відновити макроекономічну стабільність, забезпечити стійке зростання економіки екологічно невиснажливим способом, створити сприятливі умови для ведення господарської діяльності та прозору податкову систему; сформувати економіку знань, яка є інтеграційною унаслідок формування загальноєвропейського освітнього та наукового просторів і становлення на цьому підґрунті загального простору знань як основи прогресивного розвитку країни [6]. В ЄС до чотирьох основоположних принципів – свободи пересування товарів, осіб, послуг і капіталів, додано п'ятий – свобода знань. Знання стають головною умовою та інструментом перебудови суспільства. Знання в правовій сфері мають не тільки інтелектуальну цінність, але й перетворюються на цілком реальний засіб для розвитку суспільства та цілеспрямованого формування необхідних суспільних відносин. Створення інноваційної моделі розвитку України передбачає декілька елементів: упровадження в різні сфери життя новітніх технологічних досягнень; розроблення сучасних моделей управління суспільними процесами за допомогою права, адаптація національного законодавства до вимог ЄС [7].

З урахуванням Угоди про асоціацію, зовнішнього впливу на Україну, деталізованого у Стратегії національної безпеки України, тенденції до глобалізації світової економіки, особливо важливим є наукове моделювання участі України в інтеграційних процесах на всіх рівнях – регіональному (ГУАМ, Вишеградська четвірка), європейському (ЄС) і глобальному (ООН, СОТ) [8].

Процес розвитку наукових досліджень у галузі права інтеграції в Україні не випадковий. В Інституті права і психології Національного університету «Львівська політехніка» професійно та спеціалізовано викладається найрозвиненіше право інтеграції – право Європейського Союзу. В історичному аспекті європейської інтеграції вивчаються різні теорії інтеграції, концептуальні підходи. Здобувачі вищої освіти ознайомлюються з нормативно-правовим регулюванням інтеграційного об'єднання Бельгії, Нідерландів і Люксембургу (Бенілюкс), правовими нормами Європейсь-

кого об'єднання вугілля та сталі, Європейського економічного співтовариства, Європейського співтовариства з атомної енергії. П'ять років викладання права ЄС і науково-теоретичних досліджень європейської моделі права інтеграції дали змогу випустити у світ наукові публікації з різних галузей європейського права. Практичні потреби країни, консультаційна, експертна робота для міністерств і відомств зумовили звернення до окремих сфер правового регулювання Європейського Союзу, інших інтеграційних організацій, зокрема щодо досягнення інформаційної безпеки держави, удосконалення діяльності правоохоронних органів на підставі інтеграції інформаційно-аналітичних систем, передбачених Законом України «Про Національну поліцію», та стосовно інших напрямів, зазначених у Воєнній доктрині України [9; 10].

Угода про асоціацію сприяла активізації досліджень інтеграційних відносин на просторі Європи, а реформа системи вищої освіти логічно поставила завдання – систематизувати накопичені знання і вийти на принципово новий, життєво важливий для країни напрям – розроблення нормативно-правового базису Європейської інтеграції для України.

В Інституті права та психології Національного університету «Львівська політехніка» не тільки створені умови, але й на практиці викладаються основи права інтеграції, зокрема читається відповідний курс за програмою магістратури. Досягнення науки стають складовою вищої юридичної освіти, набуваючи цілком практичного застосування.

Доцільно створити інноваційний проект дослідження у сфері права інтеграції, що ставитиме мету комплексного та постійного теоретичного дослідження (моніторингу) правового забезпечення інтеграційних процесів і підготовку на цій основі науково-прикладних розробок для міністерств закордонних справ, освіти і науки, оборони та внутрішніх справ, інфраструктури, Національної поліції, Державної прикордонної служби, інтеграційних організацій за участю України, органів державної влади та підприємницького співтовариства України.

Реалізація запропонованого проекту ґрунтуватиметься на досвіді: інтеграційних утворень Європейського Союзу, а також інших інтеграційних організацій сучасної Європи (Ради Європи, Бенілюксу, Північної ради та ін.); зон вільної торгівлі, митних союзів, спільних ринків та інших інтеграційних структур, світової спільноти загалом (ООН, СОТ тощо), з метою вдосконалення інтеграційних процесів на внутрішньому просторі України на основі вивчення практики застосування конституційного принципу єдності економічного простору та досвіду окремих держав у цій галузі (наприклад, Закон про внутрішній ринок Швейцарії, Канадська угода про внутрішню торгівлю тощо). У ході функціонування дослідницького проекту в сфері права інтеграції, зокрема, можуть бути досягнуті важливі наукові та прикладні результати: підготовка довідкових видань і методичних посібників, передусім у межах курсів підготовки бакалаврів і магістрів у сфері права інтеграції; розроблення та викладання навчального курсу, зокрема і відповідно до програми підвищення кваліфікації державних службовців і підприємців; написання наукових статей у виданнях, що входять в рейтинги Scopus, Web of Science; випуск підручника і академічного курсу, що надають цілісну картину правового регулювання інтеграційних процесів в Україні.

Інноваційний проект у сфері науки охопить загальнотеоретичні дослідження і аналіз окремих інтеграційних організацій і сфер діяльності. Наприклад, права інтеграції правосуддя, питання військово-політичної інтеграції, регіональної інтеграції тощо. Всі дослідження доцільно було б об'єднати у спеціалізованій науковій лабораторії інтеграційних досліджень, яку можна відкрити при Інституті права та психології Національного університету «Львівська політехніка». Лабораторія забезпечила б концентрацію всього комплексу знань про інтеграцію (питання навчання, наукових досліджень в галузі Європейської інтеграції), ефективно поєднуючи їх із системою освіти та підвищенням кваліфікації у загальнонаціональних масштабах з тим, щоб вони разом сприяли розвитку України, що має суто практичне значення.

1. Про ратифікацію Угоди про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони: Закон України від 16.09.2014 № 1678-VII // Відомості Верховної Ради України. – 2014. – № 40. – Ст. 2021. 2. Основні наукові напрями та найважливіші проблеми фундаментальних

досліджень у галузі природничих, технічних і гуманітарних наук Національної академії наук України на 2014–2018 роки: постанова Президії НАН України від 20.12.2013 № 179 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: [http://www1.nas.gov.ua/infrastructures/Legaltexts/nas/2013/regulations/OpenDocs/Naukovi_napryamy_2014_2018.pdf]. 3. Юридична енциклопедія: В 6 т. / редкол. : Ю. С. Шемшученко (голова редкол.) та ін. – К.: Українська енциклопедія, 1998. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: [http://leksika.com.ua/12590727/legal/galuz_prava]. 4. Кельман М. С. Юридична наука: проблеми методології / М. С. Кельман. – Тернопіль : Терно-граф, 2011. – 492 с. 5. Віднянський С. В. Об'єднана Європа: від мрії до реальності / Віднянський С. В., Мартинов А. Ю. – К.: Ін-т історії НАНУ 2009. – 376 с. 6. Про Стратегію сталого розвитку «Україна – 2020»: Указ Президента України від 12.01.2015 № 5/2015. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: [<http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/5/2015>]. 7. Про імплементацію Угоди про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським Співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони: Розпорядження Кабінету Міністрів України від 17.09.2014 № 847-р. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: [<http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/847-2014-%D1%80>]. 8. Про Стратегію національної безпеки України: Указ Президента України Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 6 травня 2015 року. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: [<http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/287/2015>]. 9. Про нову редакцію Воєнної доктрини України: Указ Президента України від 24.09.2015 № 555/2015 Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 2 вересня 2015 року. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: [<http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/555/2015>]. 10. Про Національну поліцію: Закон України від 02.07.2015 № 580-VIII // Відомості Верховної Ради України. – 2015. – № 40–41. – Ст. 379.

REFERENCES

1. Pro ratyfikatsiyu Uhody pro asotsiatsiyu mizh Ukrayinoyu, z odniyeyi storony, ta Yevropeys'kym Soyuzom, Yevropeys'kym spivtovarystvom z atomnoyi enerhiyi i yikhnimy derzhavamy-chlenamy, z inshoyi storony [On ratification of the Association Agreement between Ukraine on the one hand and the European Union the European atomic energy community and their member States on the other hand]. Zakon Ukrayiny vid 16.09.2014 № 1678-VII. 2. Osnovni naukovi napryamy ta nayvazhlyvishi problemy fundamental'nykh doslidzhen' u haluzi pryrodnychyykh, tekhnichnykh i humanitarnyykh nauk [The main scientific directions and problems of basic research in the field of natural, technical and humanitarian Sciences]. Availadle at: http://www1.nas.gov.ua/infrastructures/Legaltexts/nas/2013/regulations/OpenDocs/Naukovi_napryamy_2014_2018.pdf. (accessed 20/12/2013). 3. Yu. S. Shemshuchenko Yurydychna entsyklopediya: V 6 t. [Legal encyclopedia: In 6 volumes], Kiev, Ukrayins'ka entsyklopediya Publ., 1998. Availadle at: http://leksika.com.ua/12590727/legal/galuz_prava. (accessed 20.12.2013). 4. Kel'man M. S. Yurydychna nauka: problemy metodolohiyi [Legal science: problems of methodology], Ternopil', Ternohraf, 2011, 492 p. 5. Vidnyans'kyy S. V. Ob'yednana Yevropa: vid mriyi do real'nosti [United Europe from dream to reality], Kiev, In-t istoriyi NANU 2009, 376 p. 6. Pro Stratehiyu staloho rozvytku «Ukrayina – 2020» [On the Strategy for sustainable development Ukraine 2020]: Ukaz Prezydenta Ukrayiny vid 12.01.2015 № 5/2015. Availadle at: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/5/2015>. 7. Pro implementatsiyu Uhody pro asotsiatsiyu mizh Ukrayinoyu, z odniyeyi storony, ta Yevropeys'kym Soyuzom, Yevropeys'kym Spivtovarystvom z atomnoyi enerhiyi i yikhnimy derzhavamy-chlenamy, z inshoyi storony: Rozporyadzhennya Kabinetu Ministriv Ukrayiny vid 17.09.2014 № 847-r. Availadle at: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/847-2014-%D1%80>. 8. Pro Stratehiyu natsional'noyi bezpeky Ukrayiny: Ukaz Prezydenta Ukrayiny Pro rishennya Rady natsional'noyi bezpeky i oborony Ukrayiny vid 6 travnya 2015 r. On the Strategy of national security of Ukraine. [On the Strategy of national security of Ukraine] Availadle at: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/287/2015>. 9. Pro novu redaktsiyu Voyennoyi doktryny Ukrayiny: Ukaz Prezydenta Ukrayiny vid 24.09.2015 № 555/2015 Pro rishennya Rady natsional'noyi bezpeky i oborony Ukrayiny vid 2 veresnya 2015 r. [About the new edition of the Military doctrine of Ukraine] Availadle at: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/555/2015>. 10. Pro Natsional'nu politsiyu: Zakon Ukrayiny vid 02.07.2015 № 580-VIII // Vidomosti Verkhovnoyi Rady Ukrayiny. [<http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/580-19>].